

გულბაათი რცხილაძე

სერაპიის ტრაგედია და საქართველო

დღეს საკმაოდ ხშირად გამოითქმის (მართებული) აზრი იმის შესახებ, რომ დასავლეთის მიერ კოსოვოს დამოუკიდებლობის აღიარების ფაქტი (2008 წლის თებერვალი) საქართველოსთვის, მისი ტერიტორიული მთლიანობის დარღვეულობის გამო, მეტად ნეგატიური პრეცედენტია. რომ არ ეღიარებინა კოსოვო დასავლეთის სახელმწიფოებს, რუსეთი აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთს არ აღიარებდა. თუმცა თავდაპირველად გასათვალისწინებელია ფაქტი, თუ რატომ იყო დასავლეთი, პირველ ყოვლისა კი, ამერიკის შეერთებული შტატები, ასე მოწადინებული, სერბეთისგან კოსოვო ჩამოეშორებინა. ამის ასახსნელი ფაქტორი საკმაოდ ბევრია, ყველას ვერ განვიხილავთ. ერთი ფაქტორია ბალკანური ნავთობსადენის მარშრუტის გაკონტროლება ბონდსტილის სამხედრო ბაზის საშუალებით.¹ მაგრამ ასევე გასათვალისწინებელია, რომ ამერიკაში საკმაოდ ძლიერი ალბანური ლობი მოღვაწეობს, და აშშ-ის მიერ კოსოვოელი ალბანელების უპირობო მხარდაჭერა ამ მომენტიდან მნიშვნელოვნად არის განპირობებული იმისგან დამოუკიდებლად, რომ სერბულ-ალბანურ კონფლიქტში სიმართლე სულაც არ დგას კოსოვოელი ალბანელების მხარეს.

„ე.წ., დიდი ალბანეთის“ აგიტაციას აშშ-ში ფაშისტური ხასიათის საწყისები აქვს. ნაციისტებთან თანამშრომლობაში მყოფმა კოლაბორაციონისტებმა 1949 წლიდან დაცვა და მხარდაჭერა შეერთებულ შტატებში ჰპოვეს. მათ შორის იყვნენ: ქსაფერ დევა (Xafer Deva) — კოსოვოში SS-ის მიერ მხარდაჭერილი ფაშისტური ჯარების ბოლო მეტაური, ჰასან დოსტი (Hasan Dosti), — ქუიზლინგის ალბანური მთაგრობის იუსტიციის მინისტრი, ასევე მიდჰატ ფრაშერი (Midhat Frascheri) — ნაციონალისტური ორგანიზაცია Balli Kombetar-ის ხელმძღვანელი, რომელიც ნაციისტებთან მჭიდროდ თანამშრომლობდა. ამ ადამიანებმა ამერიკაში ჩამოსვლისთანავე დააარსეს „ეროვნული კომიტეტი თავისუფალი ალბანეთისთვის“, რომელიც უხვად ფინანსდებოდა სი-აი-ეის მიერ. 1986 წელს ალბანურმა ლობიმ

¹ იხ. Chalmers Johnson, *The Sorrows of The Empire. Militarism, Secrecy and the End of Republic.* N.Y., 2003.

მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია, როდესაც დიო გუარდისა (Dio Guardi) და შემდგომში საპრეზიდენტო კანდიდატ ბობ დოულის (Bob Dole)² მეცადინეობით კონგრესმა რეზოლუცია მიიღო იუგოსლავიაში მცხოვრებ ალბანელთა სასარგებლოდ. 1987 წელს დიო გუარდიმ ახალი ძლიერი ლობისტური გაერთიანება Albanian-American Civic League (AACL) დააარსა, რომელმაც აშშ-ში კოსოვოს თემის მონოპოლიზება მოახდინა. სერბული ანალოგი ამ გაერთიანებას ამერიკაში არ ჰქონია.³

1990-იან წლებში ამ ჯგუფის მიერ გაშლილი ანტისერბული კამპანია საკმაოდ მნიშვნელოვანი (თუნდაც არა ერთადერთი) ფაქტორი იყო აშშ-ის პოლიტიკის განსასაზღვრად კოსოვოს საკითხში. ალბანური ლობი ფულს არ იშურებდა გავლენიანი ამერიკელი პოლიტიკოსების მოსასყიდად. ჯერ კიდევ 1987 წელს ბობ დოულს საარჩევნო კამპანიაში ალბანელმა ლობისტებმა 1,2 მილიონი დოლარი გადაურიცხეს. ალბანელებმა ასევე დააფინანსეს რენომირებული პიარ-ფირმა Ruder Finn, რომელსაც საუკეთესო ურთიერთობები ჰქონდა აშშ ადმინისტრაციასთან და აგრეთვე მასმედია-სთან. ამ ფირმამ დიდი რეკლამა გაუწია „კოსოვას რესპუბლიკის“ (ალბანელები კოსოვოს უწოდებენ „კოსოვა“-ს) იდეას. უკვე 1992 წლისთვის აშშ მაშინდელმა საგარეო საქმეთა მინისტრმა ლორენს იგლბერგერმა (Lawrence Eagleburger) შეუთვალა იუგოსლავიის ლიდერ მილოშევიჩს: „სერბების მიერ კოსოვოში გამოწვეული კონფლიქტის შემთხვევაში აშშ მზადყოფნას აცხადებს კოსოვოსა და სერბეთის ძირითად ნაწილში ძალის გამოსაყენებლად“.⁴ აქ, როგორც იტყვიან, კომენტარი მართლაც ზედმეტია.

ასე და ამგვარად იქცა სერბეთის ძირძველი ნაწილი — კოსოვო — ამერიკული იმპერიალიზმის საექსპერიმენტო ადგილად. სულ რამდენიმე წლის წინ ცნობილმა იტალიურმა გამომცემლობა Fratinelli-მ გამოსცა შვეიცარიელი კარლა დელ პონტეს (Carla del Ponte), რომელიც 2007 წლის ბოლომდე ყოფილი იუგოსლავიის თაობაზე საერთაშორისო ტრიბუნალის ბრალმდებლის ფუნქციებს ასრულებდა, შემდეგ კი არგენტინაში შვეიცარიის ელჩად დაინიშნა, 412-გვერდიანი წიგნი სათაურით „ნადირობა: მე და სამხედრო დამნაშავენი“.⁵ ამის შესახებ გვატყობინებს „ნეზავისიმაია გაზეთა — დიპკურიერი“.⁵ თავის დროზე დელ პონტე ერთ-ერთი აქტიური მხარდამჭერი იყო სერბეთის დაბომბვისა (ნატომ საჰაერო ომი სერბეთის წინააღმდეგ გააჩაღა 1999 წლის

² 1996 წელს ბობ დოული უკვე პრეზიდენტი კლინტონის წინააღმდეგ წარდგა საპრეზიდენტო კანდიდატად რესპუბლიკური პარტიიდან, მაგრამ კლინტონმა მას დამაჯერებლად მოუგო. დოული, მას შემდეგ, რაც მას უმკურნალა ეროვნებით სომეხმა ექიმმა, განიმსჭვალა არმენოფილური განწყობებით, რასაც ღიად ადასტურებდა (გ.რ.).

³ შესაბამის სქოლიოებთან ერთად ეს ინფორმაციები იხ.: Matthias Küntzel, Der Weg in den Krieg. Deutschland, die NATO und das Kosovo. Berlin 2000, S.141-142.

⁴ იხ. იქვე, გვ. 142.

⁵ Всеволод Гнетий, «Охота» Карлы дель Понте за военными преступниками. «НГ-Дипкuryер», 19 мая 2008г.

22 მარტს, რომელიც იმავე წლის მაისის ბოლომდე გრძელდებოდა) და დიდი წვლილი შეიტანა სლობოდან მილოშევიჩის ტრიბუნალისთვის გადაცემის საქმეში (2001 წლის ზაფხული), ისევე, როგორც სხვა, უპირატესად სერბი სამხედროების ექსტრადიციში. მაგრამ თავის წიგნში დელ პონტე ცდილობს, ობიექტურად გააანალიზოს წარსული და თვალნათლივ წარმოუდგენს მკითხველს, თუ რაოდენ ტენდენციური იყო დასავლეთის მიდგომა საკითხისადმი — თუკი სერბულ მხარეს ტრიბუნალის მიერ დანდობის არანაირი იმედი არ დაუტოვეს, ნატოს, აშშ-ის თუ სხვა დასავლური სახელმწიფოების მხრიდან ჩადენილი აშკარა სამხედრო დანაშაულებები არა თუ დასჯილი, არამედ გამოუძიებელიც დარჩა. მეტიც, თვით ალბანელი ტერორისტები, „კოსოვას გათავისუფლების არმიის“ (UCK) გაერთიანებულნი, დელ პონტეს მიერ მრავალრიცხოვან მოწმეთა ჩვენებებისა, და ნაწილობრივ ნივთმტკიცებების საფუძველზეც, მხილებულ იქნენ ათეულობით ადამიანის გატაცებაში, მათთვის ჯანსაღი ორგანოების (მაგ., თირკმელები და სხვ.) ამოკვეთაში, ამ ორგანოების ალბანეთის გავლით ევროპაში გაყიდვის მიზნით, მაგრამ გამოძიებას სერიოზული მსვლელობა არ მისცემია. ამერიკის მიერ ხელდაფარებული ალბანელი ტერორისტები, შემდგომში დასავლეთის მიერ ფავორიტებად აღიარებულნი, კოსოვოს პრემიერ-მინისტრის ჰაშიმ ტაჩის (Hashim Thachi) ჩათვლით, ხელშეუხებელნი აღმოჩნდნენ.

რასაკვირველია, ალბანელების მიერ ჩადენილ არაადამიანურ ქმედებათა ფონზე გასაკვირი აღარ არის, რომ ამერიკელი პილოტი, რომელმაც ბრძანება მიიღო სარკინიგზო ხიდის განადგურებაზე მაშინ, როდესაც იცოდა, რომ მანვე დააზიანა ხიდზე გამაგალი სამგზაგრო მატარებელი, დაუსჯეელი დარჩა. კიდევ ბევრ ასეთ ფაქტს ამზეურებს დელ პონტე, მათ შორის იხსენებს იმასაც, რომ მის მიერ ინიცირებული გამოძიებები ნატო-ს მიერ ჩადენილ დანაშაულებებთან დაკავშირებით მძაფრ წინააღმდეგობას წააწყდა ამ ორგანიზაციაში, მაგრამ, პირველ ყოვლისა, ვაშინგტონში. ამერიკის კონგრესმა დელ პონტე მსგავსი მცდელობებისთვის გააკრიტიკა, ხოლო პენტაგონმა თავის მხრივ, დელ პონტესავე მოგონებების მიხედვით, იგი პერსონა ნონ გრატად გამოაცხადა. ასევე საინტერესოა — როდესაც ტრიბუნალის წინაშე სლობოდან მილოშევიჩმა ნატოს მაშინდელი მთავარსარდალი უესლი კლარკი (Wesley Clark) გამოიძახა მოწმედ და იგი თავისი შეკითხვებით რთულ ვითარებაში ჩააგდო, სასამართლოს თავმჯდომარემ, მოსამართლე რიჩარდ მეიმ (Richard May) მილოშევიჩს აუკრძალა ნატოს მიერ იუგოსლავიის დაბომბვაზე დეტალური საუბარი. „ეს მთელი პროცესის განმავლობაში ერთადერთი მომენტი იყო, როდესაც მე მილოშევიჩის მხარეს ვიყავი“, აღიარებს დელ პონტე. მე კი დავძინ: ერთადერთი მომენტი იყო, მაგრამ რაოდენ მნიშვნელოვანი მომენტი!

საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ მილოშევიჩმა ნატოს საკმაოდ ბევრ დანაშაულს ახადა ფარდა მის წინააღმდეგე გამართულ სასამართლო პროცესზე,

ჰააგაში. თავად მილოშევიჩის, რომელიც პროცესზე საკუთარ თავს თვითონვე იცავდა, იურიდიულად თითქმის არც ერთი ბრალდება არ დაუმტკიცდა პროცესზე.⁶ სერბეთის ყოფილი პრეზიდენტი ბრალდებულიდან ბრალმდებლად გადაიქცა. სწორედ ამ ეტაპზე, 2006 წლის 11 მარტს, იგი მოულოდნელად გარდაიცვალა ჰააგის საპატიმროში. შემთხვევითი არ უნდა იყოს, რომ მილოშევიჩის პროცესის შესახებ ინფორმაციები პრესასა და ტელევიზიაში საკმაოდ მწირად გადიოდა (თუმცა სხდომის სტენოგრამები და ოქმები ინტერნეტში ქვეყნდებოდა, მაგრამ დროში გაწეული პროცესის მუდმივად თვალყურის დევნება, მოსახლეობას, რა თქმა უნდა, არ შეუძლია და იგი დამოკიდებულია ჟურნალისტების მიერ მიწოდებულ ინფორმაციებზე), საზოგადოების ყურადღების გამაზვილება ხდებოდა ძირითადად ბრალდების მხარის პოზიციებზე. თუმცა მილოშევიჩმა მოასწრო თავისი დაცვითი გამოსვლების შეგროვება და გადაცემა წიგნად გამოშვების მიზნით. ინგლისურად ეს წიგნი 2006 წელსვე გამოვიდა: *Defense Speaks, For History and the Future*, by Slobodan Milosevic. ასევე გერმანულენოვანი ვარიანტი: *Slobodan Milosevic, Die Zerstörung Jugoslawiens*. Slobodan Milosevic antwortet seinen Anklägern.

სერბეთის ტრაგედია — უზარმაზარი სამხედრო ალიანსის მიერ მისი დაბომბვა, ინფრასტრუქტურის მოსპობა, მშვიდობიანი მოსახლეობის დახოცვა, ძირძველი მიწის ოკუპაცია და ბოლოს, ამ ტერიტორიის „დამოუკიდებლად“ ცნობა — ამერიკული პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია და პირდაპირ ახდენს გავლენას საქართველოზე. მაგრამ საინტერესოა, რომ მაშინ, როდესაც სერბეთის მშვიდობიანი ქალაქები უმოწყალოდ იბომბებოდა ნატოს თვითმფრინავების მიერ, საქართველოში სხვაგვარი განწყობა სუფევდა (ჩვენდა სამარცხვინოდ). პოლიტიკოსების და პოლიტოლოგების ზეგავლენით, „უბრალო ადამიანების“ უმრავლესობა ეიფორიით იყო მოცული, აქაოდა, ნატომ კოსოვოში „რუსეთს დაარტყა“ და ამით მისი გავლენა შეამცირა, ხოლო აფხაზეთის და ცხინვალის დაბრუნების შანსები ჩვენთვის ახლა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ნატო და ამერიკა დაგვეხმარებიანო. მოვლენების რეალისტური შეფასება მხოლოდ კანტი-კუნტად ისმოდა:

„რუსული გავლენის შევიწროება მსოფლიო პოლიტიკურ არენაზე კოსოვოთი არ დაწყებულა. მაგრამ ამ ვითარებისგან აუცილებლად უნდა განვასხვაოთ რუსეთი, როგორც რეგიონული სახელმწიფო. გასათვალისწინებელია, რომ უშუალოდ თავის საზღვრებთან (მათ შორის, აფხაზეთში) მიმდინარე მოვლენებზე ამ სახელმწიფოს შეუდარებლად უფრო მწვავე რეაქცია ექნება, ვიდრე მან გამოამყვანა მისგან მინიმუმ ათას კილომეტრზე მოწყვეტილსა და იზოლირებულ, თუნდაც „ძმურ“ სლავურ იუგოსლავიასთან მიმართებით.

⁶ შედარებისთვის იხ. გერმინალ ჩივიკოვის წიგნი: მილოშევიჩის პროცესი. დამკვირვებლის მოხსენება/*Germinal Civikov, Der Milosevic-Prozess. Bericht eines Beobachters*. „ProMedia“, 2006.

რუსეთი თავის მილიონორასათასიანი არმიით და ატომური შეიარაღებით ჯერ კიდევ ანგარიშგასაწევ ძალად რჩება. ეს, რა თქმა უნდა, მშვენიერად ესმის დასავლეთს. ახლა ჩვენ ვიკითხოთ რამდენად მოწადინებული შეიძლება იყოს ამერიკა და ნატო რუსეთთან აფხაზეთის გამო ურთიერთობის გამწვავებით, როდესაც საკუთარი ძირითადი სტრატეგიული მიზანი — ნავთობით მდიდარ კასპიის ზღვასთან პირდაპირი კავშირის დამყარება — პრაქტიკულად უკვე განახორციელეს (არძინბა მილოშევიჩი არ არის და მათ ხელს ნამდვილად არაფერში უშლის). ამასთან დაკავშირებით, მგონი, არ ღირს ამერიკის სახელმწიფო მდინის თანაშემწის სესტანოვიჩის პასუხის დაეწევა ცქართველი ჟურნალისტის შეკითხვაზე, როდესაც მან კატეგორიულ ტონში მიუღებლად მიიჩნია კოსოვოსა და აფხაზეთის კონფლიქტებს შორის პარალელის გავლება — ერთადერთი მსგავსება ამ ორ კონფლიქტს შორის არის ის, რომ ორივეგან ლტოლვილთა რიცხვი დიდია... აფხაზეთის პრობლემა მხოლოდ მშვიდობიანი გზით უნდა მოგვარდესო. [...] როგორც ვხედავთ, ვითარება არც ისე მარტივია და სახარბიელო“.⁷

მორალურ მხარეს რომ თავი დაგანებოთ, რომელიც გვაგაღებულება, ჯერ ერთი, ჩვენი ერთმორწმუნე ერისათვის — სერბეთისთვის დაგვეჭირა მხარი, რომელსაც ზუსტად იგივე პრობლემა (სეპარატიზმი) ჰქონდა, საქართველომ პოლიტიკური სიბეცე და ამერიკისადმი დაუფარავი სერვილიზმი გამოამჟღავნა (მართალია, საქართველოს მაინც არაფერ ეკითხებოდა ბალკანეთის ბედს, მაგრამ მით უმეტეს გაუგებარი იყო ქვეყანაში ატეხილი აჟიოტაჟი). დღეს, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კამათის საგანს აღარ წარმოადგენს ის მოსაზრება, რომ იუგოსლავიისთვის (შემდგომში — სერბეთისთვის) კოსოვოზე უფლების ჩამორთმევამ დასავლეთის მიერ, საკმაოდ უარყოფითად იმოქმედა ტერიტორიული პრობლემის დადებითად გადაწყვეტაზე საქართველოსათვის. თუმცა პრობლემის არსს მხოლოდ ტერიტორიული საკითხი არ წარმოადგენს. კოსოვოში განთავსებული ნატოს სამშვიდობო (იგივე საოკუპაციო) ჯარების ქმედებები, როდესაც ალბანელ ტერორისტებს საშუალება მიეცათ, მეთოდურად გაენადგურებინათ და შეებღალათ კოსოვოში მიმოფანტული მრავალი მართლმადიდებლური ტაძარი და მონასტერი, ნაწილობრივ ხსნის დასავლეთის მოტივებს, თუ რატომ აღმოუჩინს იგი მხარდაჭერას ანტიმართლმადიდებლური მიმართულების ნებისმიერ ძალას სერბეთში, რუსეთში თუ საქართველოში. დასავლეთს ნაკლებად აღელვებს ცალკე აღებული საქართველო, ცალკე აღებული სერბეთი და თვით ცალკე აღებული რუსეთიც კი. დასავლეთს აღელვებს მართლმადიდებლობა, როგორც რწმენა და როგორც ევრაზიული იდენტობის საფუძველი.

⁷ გულბაათი რცხილაძე, ბალკანეთის ომი და მისი შედეგები. „დილის გაზეთი“, 1999 წლის 1 ივლისი.